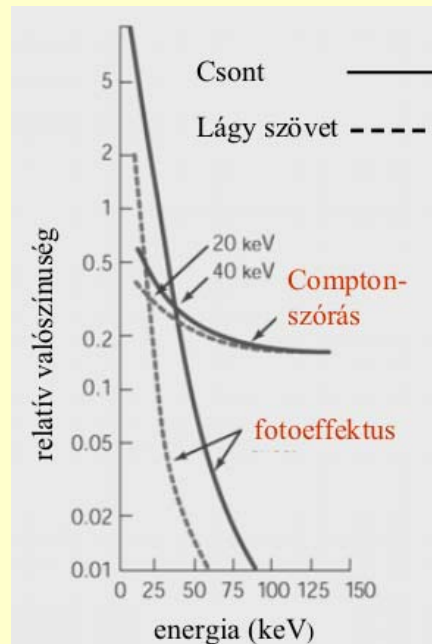
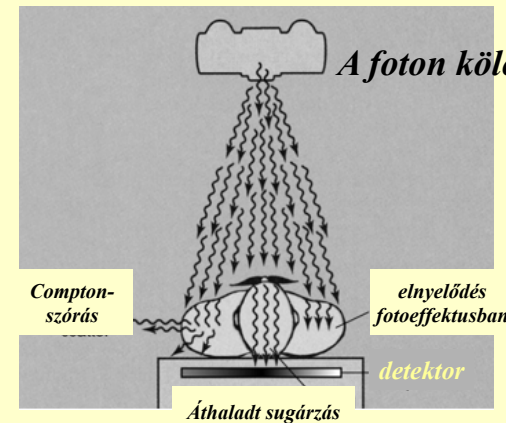

A röntgendiagnosztika alapjai

A röntgendiagnosztika alapja: a sugárzás elnyelődése

A fotonenergia növelésével
csökken az elnyelődés.

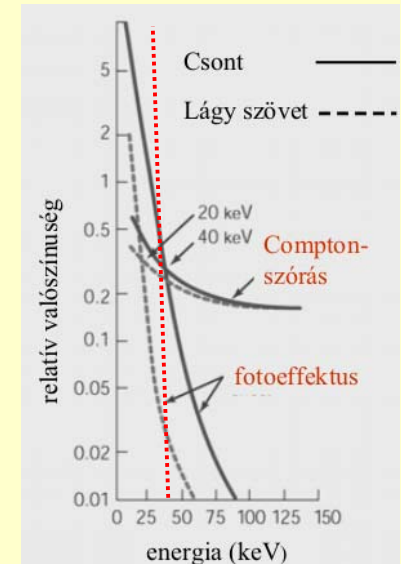
A csökkenés markánsabb a
fotoeffektusra nézve.

Kis fotonenergiáknál τ_m dominál.

τ_m markánsan változik az
abszorbens rendszámával.

$$\tau_m \approx \lambda^3 Z^3$$

A sugárzás spektrumának változása
drasztikusan módosíthatja az
elnyelődési folyamatokat.

Effektív rendszám

$$Z_{eff} = \sqrt[3]{\sum_{i=1}^n w_i Z_i^3}$$

$$\tau_m = C \lambda^3 Z_{eff}^3$$

anyag	Z_{eff}
levegő	7,3
víz	7,7
lágyszövet	7,4
csont	13,8

A gyengülési állandók eltolódása

	Valtozása a fotonenergiával	Változása a rendszámmal	Energiatartománya a szövetekben
τ_m	$\sim 1/E^3$	$\sim Z^3$	10 – 100 keV
σ_m	Enyhén csökken E- vel	Független a rendszámtól	0.5 – 5 MeV
κ_m	Enyhén emelkedik E-vel	$\sim Z^2$	5 MeV fölött

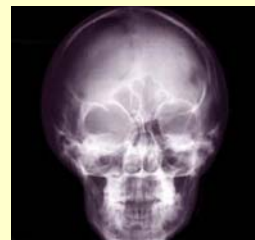
Röntgenkép keletkezése

Az áthatoló intenzitás
különbségeinek megjelenítése

Sugárzásérzékeny lemezen

lumineszkáló ernyőn

digitalizált képben

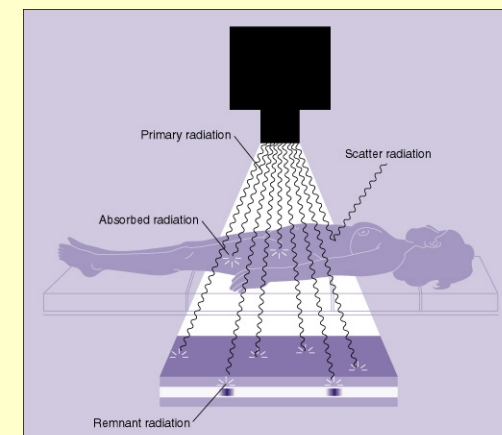

koponya felvétel

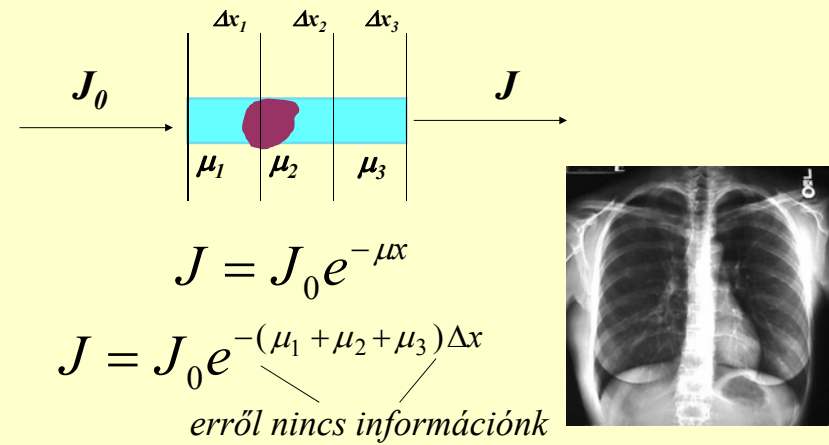
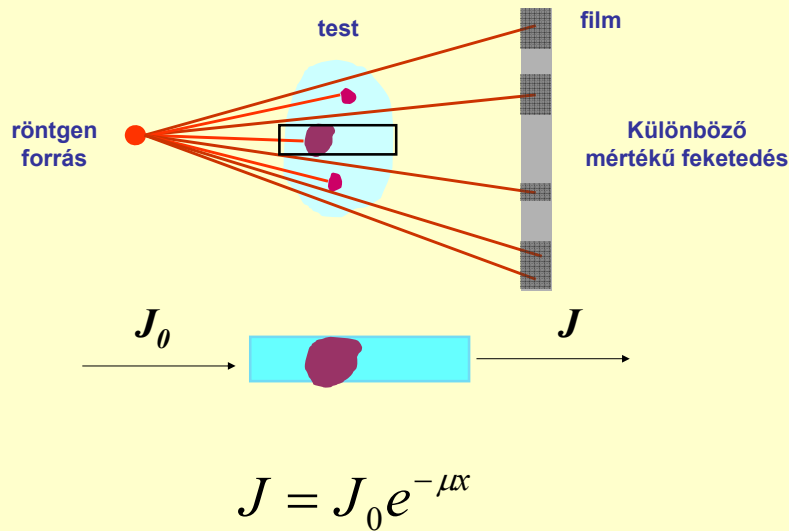

mellkasi felvétel

Szummációs kép

Szummációs kép

$$D = \lg \frac{J_0}{J}$$

$$D = \sum_i D_i$$

Kontrasztanyagok alkalmazása

Ha a természetes szövetek és környezetük

$$\tau_m = C \lambda^3 Z_{eff}^3$$

alapján nem mutatnak különbséget,

megváltoztathatjuk Z_{eff} -et vagy a sűrűséget

Z_{eff}

ρ (g/cm³)

H ₂ O	7.7	1
Lágy szövetek	7.4	1
Csontok	13.8	1.7 - 2.0
Levegő	7.3	1.29 · 10 ⁻³

Pozitív kontraszt → *környezetnél nagyobb elnyelés*

$$Z_{eff} > Z_{környezet} \rightarrow \mu > \mu_{környezet}$$

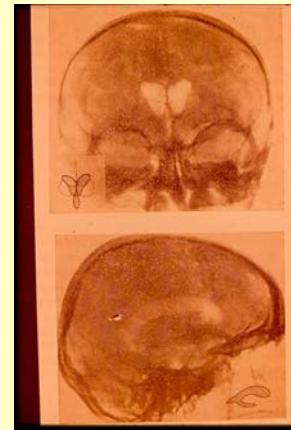
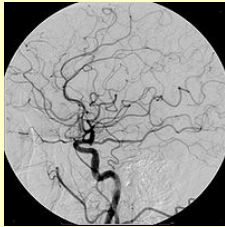
Negatív kontraszt → *környezetnél kisebb elnyelés*

$$Z_{eff} < Z_{környezet} \rightarrow \mu < \mu_{környezet}$$

Kontrasztanyagok alkalmazása

nagyobb Z_{eff}

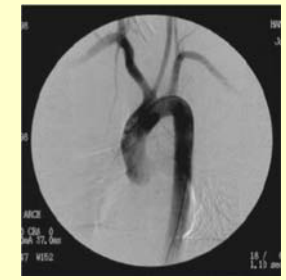
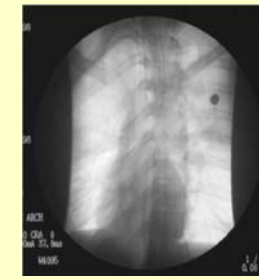
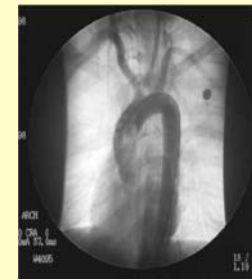
kisebb sűrűség

Pl. jód- vagy bariumvegyületek
 $^{56}\text{BaSO}_4$, ^{53}J

levegő, CO_2

Digital Subtraction Angiography (DSA)

kontrasztanyagos

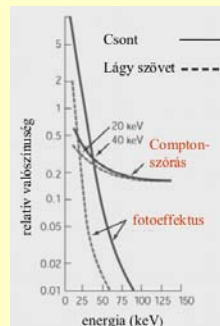
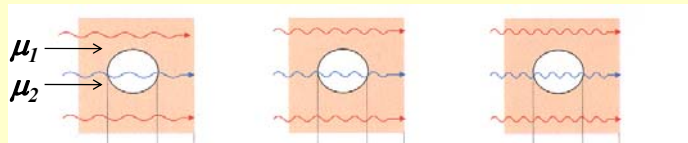
natív

kontraszt - natív

felvétel

Fotonenergia - képminőség

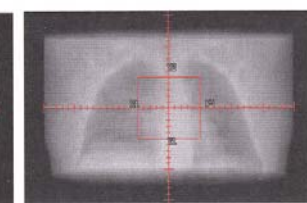
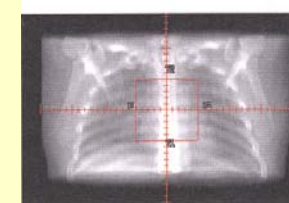
$$U_1 < U_2 < U_3$$

Fotonenergia - képminőség

$$U_1 < U_2$$

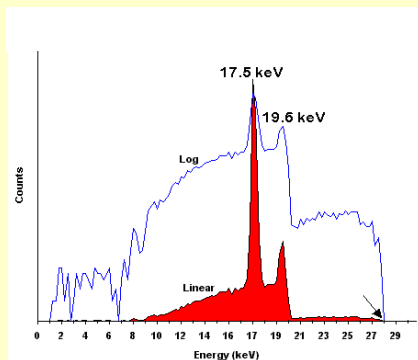
(30 keV) (2 MeV)

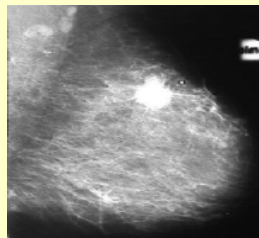
<i>Fotoeffektus*</i>	36%	0%
<i>Compton szórás*</i>	51%	99%
<i>Párhépződés*</i>	0%	1%

*Átlagértékek

Mammográfiában használt sugárzás spektruma

Molibdén karakterisztikus vonalai

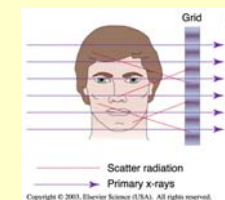
Malignus elváltozás egy mammogramon

Intraorális radiográfia

Extraorális radiográfia

Fogászati panoráma elrendezés

A panorámafelvétel során a film és a forrás elfordul a paciens feje körül, és a különböző pozíciókból egyedi felvételek sorozatát készíti.

A felvételek egy filmre való rögzítése hozza létre a maxilla és mandibula átfogó leképezését.

Számítógépes rétegfelvétel CT - computed tomography

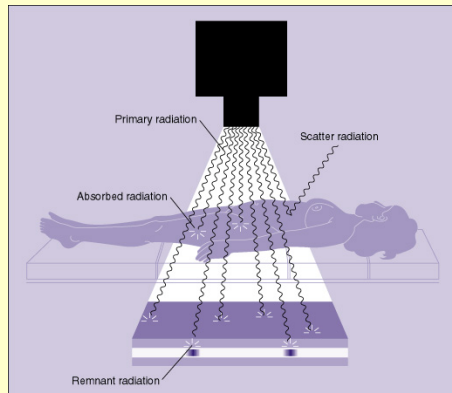
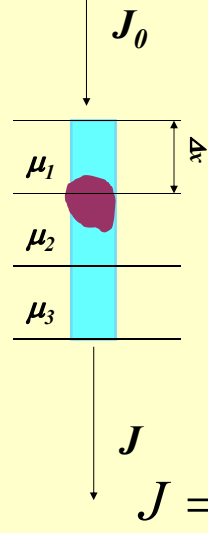
Godfrey Hounsfield

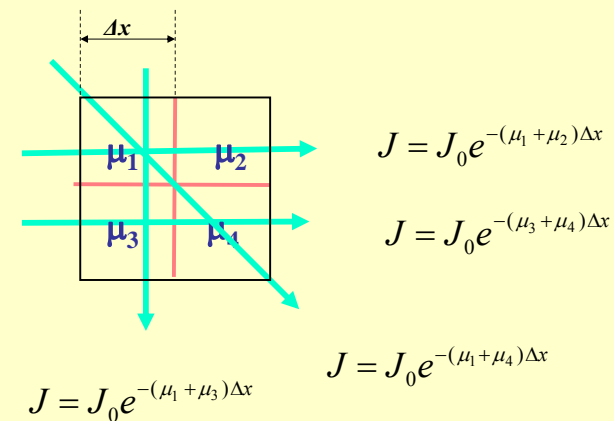
Allan Cormack

1979 Orvosi Nobel-díj

emlékeztetőül

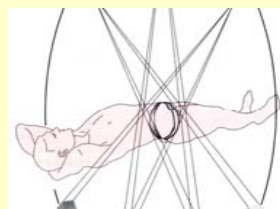
Matematikai megközelítés egy egyszerű példán

4 független egyenlet 4 ismeretlennel

Ehhez új mérési elrendezés szükséges

Kétdimenziós metszet
kétdimenziós leképezése

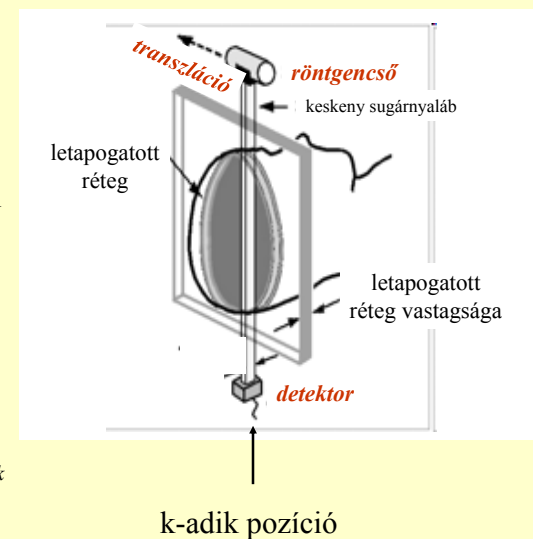

Első generációs CT működése

$$J_k = J_0 e^{-(\sum \mu_{ik}) \Delta x}$$

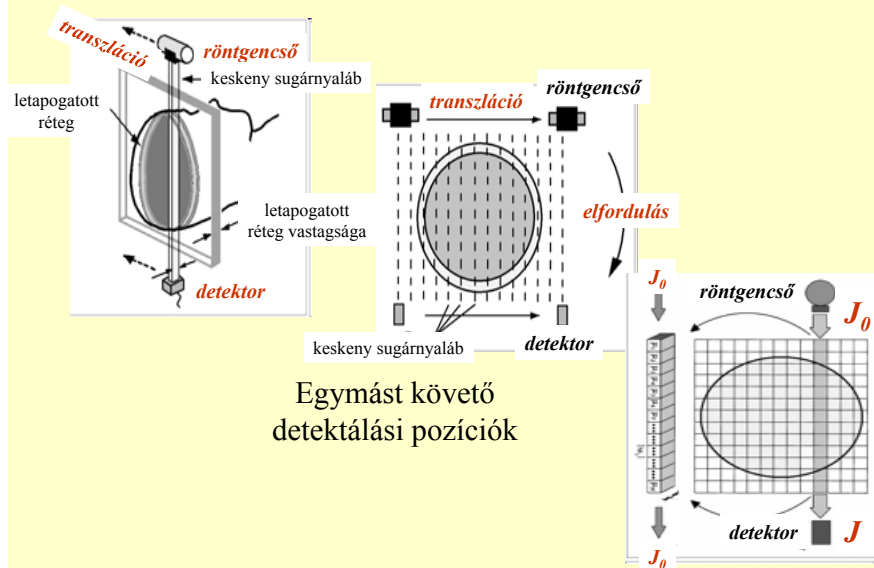
μ_i : az egymás mögötti
térfogatelemek
gyengítési állandója

$$\lg \frac{J_0}{J} = \lg e \Delta x \sum_{i=1}^n \mu_{ik}$$

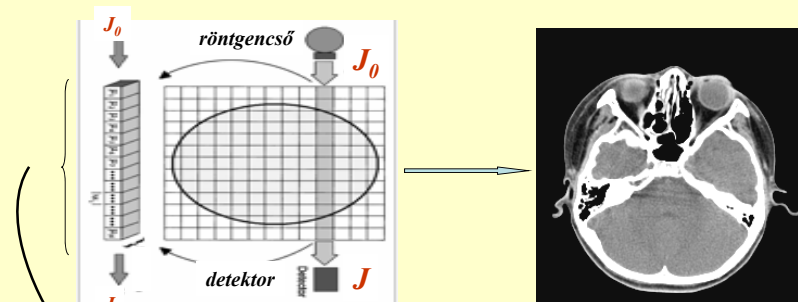

Első generációs CT működése

objektum

digitális kép

Voxel :

volume element / térfogatelem

Pixel :

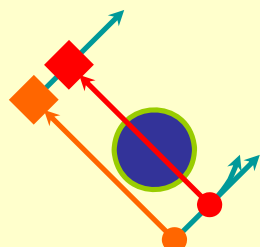
picture element / képelem

A *pixel* tulajdonságai (pl. szürkésege, színe) megfeleltethető a *voxel* meghatározott fizikai tulajdonságának.

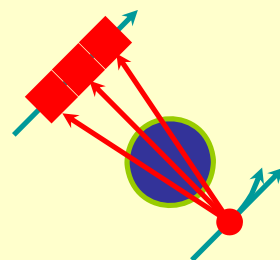
CT generációinak fejlődése

első generáció

második generáció

Egy detektor
"Haladás és elfordulás"
Párhuzamos sugarak

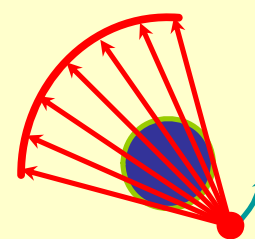

Több detektor
"Haladás és elfordulás"
Enyhe legyezőnyaláb

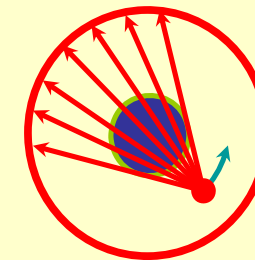
CT generációinak fejlődése

harmadik generáció

negyedik generáció

Számos detektor
Csak elfordulás
Széles legyezőnyaláb

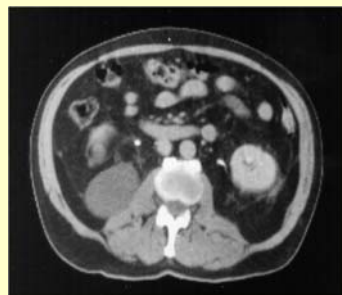
Rögzített detektorgyűrű
Csak a sugárforrás elfordulása
Széles legyezőnyaláb

második generáció

5 perc

negyedik generáció

2 másodperc

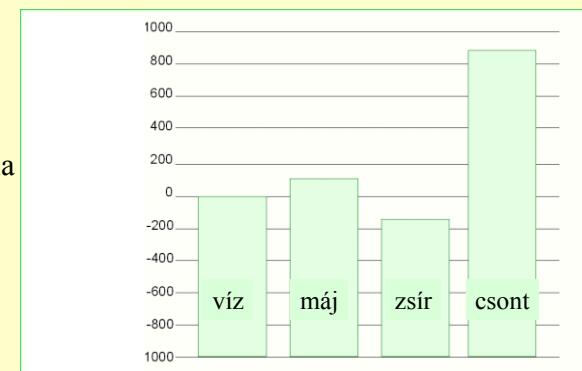
A kép rekonstrukciója

denzitásmátrix

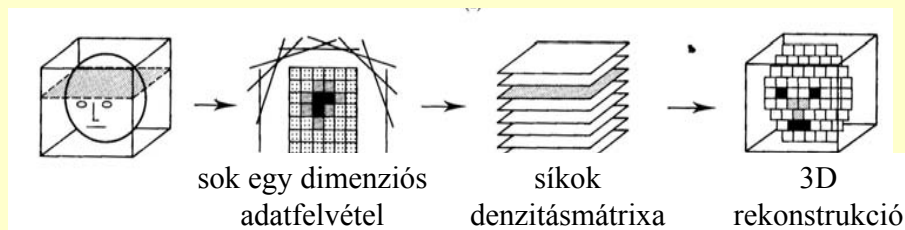
Hounsfield-egységek alapján

$$H_{CT} = 1000 \frac{\mu - \mu_{\text{viz}}}{\mu_{\text{viz}}}$$

Hounsfield-skála

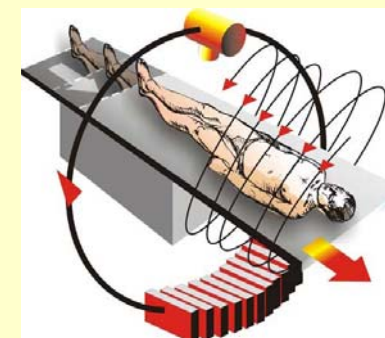
A tárgy 3D rekonstrukciója

Spirál CT

A detektor és a forrás forgása mellett a test is mozog. A mérési adatok egy spirál mentén származnak.

A számítógép ezekből az adatokból rekonstruálja első lépésben a szeleteket.

Pontosabb 3D rekonstrukció

Röntgensugárzás detektálása

fotófilm

szcintillátorok

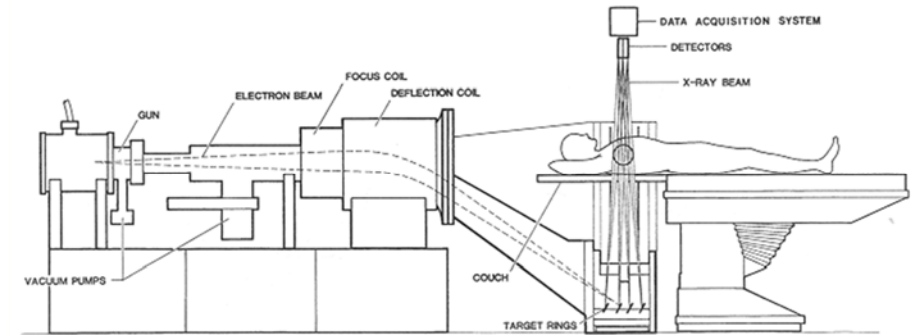
gázionizációs detektorok

félvezető eszközök

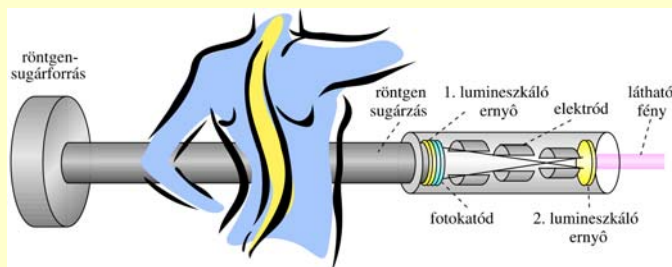

5. generáció: álló/álló

Nincs hagyományos rtg-cső. Forgó W-target és irányított elektron nyaláb.

Elektronikus röntgenkép-erősítő

digitalizálható kép

kisebb sugárterhelés

röntgenkontroll mellett végzett manipuláció

A hét kérdése

Milyen összefüggés van a röntgensugárzás egyes részfolyamatokban való elnyelődési valószínűsége és az abszorbens effektív rendszáma között?

Kapcsolódó fejezetek:

Damjanovich, Fidy, Szöllősi: Orvosi Biofizika

VIII. 3.1

3.1.1

3.1.2

VIII.4.3